

Tvang: Alt handler om hvordan

TEKST

Linda Merethe Øye

PUBLISERT 5. mai 2011

Jeg har mange innleggelseser bak meg i psykisk helsevern. De aller fleste av dem har skjedd ved tvang. Jeg er for at vi har et regelverk som hindrer mennesker i å gå til grunne på grunn av sykdom, hvis det gjøres med verdighet og respekt.

«Vi kan se for oss en gammel vektskål, der verdigheten ligger i den ene skåla og tvangstiltaket i den andre. Denne ekstravakten skjønnte at den med verdighet alltid skal veie mest»

Tvangen som skjer inne i avdelingene, er jeg mye mer skeptisk til. La meg illustrere det med et eksempel. En medpasient ved skjermet avdeling hadde vært romskjermet i månedsvis, og fikk kun komme ut fra rommet i 10 minutter per time for å ta seg en røyk. De hadde strippet rommet hans for alt utenom en cd-spiller som han alltid hørte musikk på. Han var psykotisk og ikke alltid så lett å forstå. En gang kom han ut på gangen utenom røyketiden sin, og snakket til miljøarbeideren som satt utenfor. Hun forsto ham nok ikke og ba ham gå tilbake på rommet sitt. Men han var ikke ferdig med å fortelle, så han nektet å gå inn igjen. Så kommer det en annen ansatt til, og sier: «Hvis du ikke går inn på rommet ditt, så tar vi musikken din!» Da fløy han på personalet, og det endte blant annet med en brukket nese. Dagen etter ble min medpasient flyttet ned på sikkerhetsposten.

Selvfølgelig ble han det, tenker du kanskje nå? Men ...

Dagen før var det en lignende situasjon hvor den samme gutten kom ut på gangen for å fortelle noe. Denne gangen lot den som var på jobb, ham snakke ferdig og ta seg en røyk før han frivillig gikk inn på rommet sitt igjen. Prøv å tenke deg selv: Du befinner deg i din egen skumle virkelighet. Personalet sier at du skal være alene på rommet ditt med denne virkeligheten, uten andre inntrykk enn en cd-spiller med musikk som avleder deg. Virkeligheten blir til tider så uhyggelig at du føler at du må dele den med noen. Den ene dagen hørte de på deg, og lot deg roe deg ned med en sigarett. Den andre dagen avviser de deg og truer i tillegg med å ta fra deg det eneste inntrykket du har å forholde deg til. Dette handler om holdninger.

Selv har jeg slitt med selvskading, og i psykotiske perioder har jeg blitt så frustrert over stemmer at jeg dunket hodet hardt mot veggen eller gulvet. I en periode sto det i min behandlingsplan at jeg fikk lov til å dunke hodet mitt 10–12 ganger før jeg skulle beltelegges. En dag var jeg veldig urolig, satt på gulvet, sparket i sengen og dunket hodet mot veggen. Da kom det inn en ekstravakt og satte seg på sengen min. Han begynte å fortelle om at han den sommeren hadde vært på en musikkfestival. Han visste at jeg er veldig opptatt av og glad i musikk. Jeg tenkte: Hva i all verden driver han med? Men ti minutter senere satt vi og diskuterte musikk. Ingen tvangsmidler ble brukt. Nå skulle jeg ønske at jeg kunne si at det som regel var slik det endte, men sannheten er at de fleste stoppet i døra, telte til 12, og trykte alarm for å få meg i belter. Igjen dreier det seg om holdninger, og om å tørre å tenke annerledes.

Dessuten er det et tankekors at i begge episodene der det ikke ble brukt tvangsmidler, var samme ekstravakt involvert. Så det avgjørende er ikke alltid skolelært visdom, men medmenneskelighet, og det å være sikker på seg selv i usikre situasjoner. Vi kan se for oss en gammel vektskål, der verdigheten ligger i den ene skåla og tvangstiltaket i den andre. Denne ekstravakten skjønnte at den med verdighet alltid skal veie mest.

Min drøm er at det skal bli påbudt å skrive en redegjørelse etter at det er blitt brukt tvangsmidler, og at denne redegjørelsen også gis til pasienten. Først da kan en si hvor ting kunne vært gjort annerledes for å unngå tvangsmidler, og da har pasienten en reell sjanse til å klage hvis en føler det var unødvendig bruk av tvang. Det hadde også vært interessant å føre en oversikt over hvilke av personalet som oftest tok initiativ til mekanisk tvang, for å se om en kunne gjøre noe med at de med som lå høyt på statistikken fikk hjelp, for eksempel av avdelingspsykologen, til å bli tryggere i usikre situasjoner. Da tror jeg også at en for alvor ville se at tvangstallene ville gå ned.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 48, nummer 5, 2011, side 483

TEKST

Linda Merethe Øye